

СТАНОВИЩЕ

от доктор Татяна Сагидовна Яруллина, доцент в ЛТУ (София)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен ‘доктор’

в област на висше образование: 2.Хуманитарни науки

професионално направление: 2.1. Филология

докторска програма: славянски езици (Фразеология на съвременния руски език)

на Полина Андреева Димитрова „Фразеологизми с библейски произход в руски и български език” с научен ръководител проф. д-р Стефка Иванова Георгиева

Представеният дисертационен труд „Фразеологизми с библейски произход в руски и български език” принадлежи на Полина Андреева Димитрова, докторант в редовна форма обучение към катедра по руски език от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски” с научен ръководител проф. д-р Стефка Иванова Георгиева. Основният обект на научното изследване в този дисертационен труд е огромният лексически пласт (фразеологизми с библейски произход – ФБП) на Библията, която е почти неизчерпаем резервоар на езикови формули и нравствени препоръки за всички хора, включени в огромното християнско и славянско цивилизационно пространство, и чийто език в прагматичен аспект в тоталитарното общество е бил табу за изследователите. Библията със своите морални императиви налага своето собствено и строго определено отношение към света. Тя създава свои представи за Твореца и света и формира съответни модели и в езика, т.е. участва във формирането на аксиологичен архетипен езиков фон. Но благодарение на тяхната универсалност и регламентиращ характер, същите тези нравствени императиви в близкото минало с успех са били използвани с цел лингвистично програмиране и манипулиране на съзнанието: ср. ленинското „кто не работает, тот не ест”, сталинските „кто не с нами, тот против нас”, „кто ищет, тот всегда найдет”; горбачовското „время разбрасывать камни и время собирать камни”, революционното „отречемся от старого мира” и мн.др. Научната работа на Полина Димитрова е интересна и актуална именно със своята аксиологическа насоченост и опита да си разбере къде свършва Библията и къде започва езикът. И в по-малка степен – къде свършва естественият език и къде започва Библията. А също така до каква степен попадналата в човешкото съзнание и език библейска информация се поддава на трансформация, идиоматизация, инфляция и деспиритуализация. Подобна проблематика за славянската лингвистика е относително нова, защото този семантичен и прагматичен аспект по идеологически причини е бил затворен за науката и бил достъпен само за херменевтиката. И затова актуалността на дадената тема е безспорна.

Дисертационната работа като цяло има определена теоретична последователност и вътрешна логика: от синтактиката (Глава I „Фразеологизмите с библейски произход в дискурса на лингвистичното познание. Съпоставителна структурно-семантична организация”) към семантиката (глава II „Фразеологизмите с библейски произход в комуникация с библейския текст”) и прагматиката (глава III – „Фразеологизмите с библейски произход в траекторията на СМИ”), което създава една пълноценна научна визия за система от силно фреквентни езикови единици с висока аксиологична стойност.

Авторът надълбоко прониква в природата на идиоматизирания езиков знак (ФБП), разглеждайки неговата структура, дистрибуция, съотношение с мотиватора (библейски и квазибиблейски), както и актуализация в съвременния дискурс.

Центърът на изследването е втората глава „Фразеологизмите с библейски произход в комуникация с библейския текст”, съдържаща изчерпателна диференциация на библейски по пътищата на тяхната идиоматизация – метафора, метонимия, алегория, символ, асиметричност и в двата езика (лакуни), отношение към ценностната система. Тази глава впечатлява със своя тънък семантичен анализ, особено на метафорични и алегорични типове идиоматизация (*суета сует, со страхом и трепетом, наливатъ новое вино в старые мехи, не от мира сего* и др.). Авторката подчертава, че даже при такава универсална група, каквато е ФБП, съществува разлика както в развитието на новите значения, така и в състава на всяка група фразеологизми и в двата езика, което в определена степен отразява и разликата в етнокултурни концепти. Тук се откроява например сентенцията за „житното зърно”, отсъстваща в руския фразеологичен фонд, която обаче е актуална за българското съзнание и благодарение на това намира своето философско развитие в духовната система на Бейнса Дуно през XX век, превръщайки се в своеобразен иновативен етнохронотоп. Авторката също така спира вниманието си върху актуалността на библейския сюжет и неговата оценка за съвременното езиково съзнание (Сътворение, Грехопадение, първото криминално престъпление, Вавилонското стълпотворение, Содом и Гомор, Рождество, Распятие и редица други), както и върху библейски архетипни сюжети (притчи) с онтологичен характер – Бог и Адам (грешникът), Бог и Сатаната и др. Тези наблюдения имат стойност не само за аксиологическата лингвистика, но и за когнитивната лингвистика и транссоциалната психология. В същото време авторът засяга въпроса за „предибиблейските” извори на една част от фразеологизмите и квазифразеологизмите, както например „метать жребий” и др. и за тяхното включване в гравитационното поле на библейската ценностна система.

Третата глава „Фразеологизмите с библейски произход в траекторията на СМИ” се отличава с голям обем текстов илюстративен материал и неговия прецизен дискурсен анализ със сериозно навлизане в проблемите на съвременната прагматика. Така авторката засяга прагматичните аспекти на руския „стеб” и процесите на езиковата карнавализация, подлагайки на контекстуален анализ многобройните библейски – *манна небесная, вълк в овча кожа, козел отпущения* и др. в процеса на тяхното оказионално моделиране: *Първанов в овча кожа, губернатор отпущения, Медведев – новый козел отпущения* и пр. Тя посочва цели фразеологични парадигми, образувани на базата на библейските-мотиватори: *избиение младенцев, злоба дня, камень преткновения (грузинский, главный, новый)* и др. Този анализ на ФБП в електронните български и руски медии отразява доста печална, унила и пошла картина на съвременното общество, подложено на тотална манипулация, но това разбира се не дава цялостна картина на самото човешко битие на постмодерните времена. По-скоро това е неуспешен опит да бъде внедрена в широкото съзнание негативната квазиаксиология на посттоталитаризма.

В работата е засегнат принципният въпрос за пътищата на възникване на ФБП в частност в руския език, чийто лексикален фонд е формиран върху църковнославянския език. Безспорно е, че църковнославянският до 19 в.е бил литературен и писмен език на Русия. Именно от този език библейските проникват надълбоко в съзнанието и стават маркери на всички видове житейски ситуации и събития в живота на обикновения човек, подчинен на религиозния годишен ритъм. А както печатните, така и ръкописните Библии

на църковнославянски със стотици хиляди екземпляри стотици години се разпространяват в Русия като руска духовна продукция, която е в същност кирило-методиевото духовно наследство и което обяснява близостта на руския фразеологичен фонд от библейски произход с църковнославянските библейски извори и относителната му ограниченост в сравнение със съвременния български (311 в руски срещу 1667 в български).

Рецензираната работа като цяло е сериозна, много интересна и съдържателна както в теоретичен, така и в своя богат лингвистичен план, с обширен езиков материал, който е обобщен в три Показалеца, дадени в Приложението – за ФГП, общи за двата езика (267); ФГП, които се срещат само в руския език (311), ФГП, които се срещат само в българския език (1667) и плюс голям брой текстови илюстрации. Много ценни са изводите, засягащи целия преводачески процес на подобни единици в дискурса. Авторът е изцяло за превода на ФБП чрез същите в другия език при условие, ако има такива, т.е. справедливо защитава преводния принцип, посочвайки всички задължителни евристични етапи на превода: индикация на ФГП, неговата констатация и накрая дешифриране. Наблюденията и изводите на дисертационния труд представяват също така голям интерес за двуезичната лексикография, за съпоставителната лексикология и прагматиката, както и за чуждоезиковото обучение в неговия културологичен аспект. Авторефератът на дисертацията е напълно отразява съдържанието на труда, той отговаря на всички изисквания на научни и образователни институции и може да служи за пример на сигурен научен извор в съответната проблематика.

По такъв начин цялостният анализ на научната работа на Полина Андреева Димитрова ни позволява да направим заключението, че по своя значителен езиков масив, по сериозността на поставените теоретични цели и задачи, по своята методология, професионалното боравене с лингвистична терминология и нейното творческо надграждане, а също така и важните теоретически и практически изводи тя отговаря на всички изисквания, които се предявяват към докторските работи. Дисертацията съдържа научни и научно-приложни резултати, които имат самостоятелен принос към русистиката, съпоставителната лексикология и фразеология. Освен това редица нейните наблюдения и резултати излизат извън чисто лингвистична сфера и засягат сферата на социалната и трансперсонална психология, психологията на масовото съзнание, сугестологията и когнитивните области на психологията и лингвистиката. Всички тези положителни научни качества и достоинства на работата на Полина Димитрова отговарят на изискванията, предявявани към дисертационните трудове от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски”. Дисертационният труд показва, че докторантката Полина Андреева Димитрова притежава задълбочени теоретични познания и професионални умения по своята научна специалност като демонстрира качества и способности за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено в този дисертационен труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор' на Полина Андреева Димитрова в област на висше образование: 2.Хуманитарни науки, професионално направление:2.1 Филология, докторска програма Славянски езици (Фразеология на съвременния руски език).

8 август 2016 г.

София

Рецензент: доц. д-р Татяна Яруллина